

AFRİKA MEDYASINA BİR ÖRNEK: KENYA'DA MEDYA

Doç. Dr. Yasemin G. İNCEOĞLU
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İletişim Fakültesi

Afrika'da medya- radyo, TV, yazılı medya- özellikle günlük gazetele- rin devlet kontrolünde olmasının yanısıra, kitap ve dergi yayıncılığının bir bölümü özel sermayenin elindedir. Afrika ülkelerinin birçoğunda radyo ya- yıncılığı, Avrupa sömürgeciliğinin egemenliği ve devlet denetimi altında gerçekleşmiştir (Boyd-Barrett,1977,s.38).

Afrika kolonilerinde yayıncılık önceleri İngiltere ve Fransa'daki bü- yük kentlerdeki yayıncılık sistemlerinden esinleniyordu. II.Dünya Sava- şı'ndan sonra, daha etkin bir merkezden yönetim modelini benimseyen Plymouth Komitesi'nin 1936'daki önerileri İngiliz kolonilerinde uygulan- mıştı. İstasyonlar ayrı kolonilerde kurulmalarına ve koloni hükümetleri tara- fından denetlenmelerine rağmen, onlar tarafından idare edilmiyorlardı (Ree- ves,1993,s.74).

TV hükümet tarafından idare edilmekte, örneğin Nijerya örneğinde hükümet denetimindeki istasyonların ikili yapısı, Nijerya devletinin federal doğasını yansıtmaktadır. Bazı özel programların üretimi mevcut olsa bile, bu toplam yerel üretimin küçük bir bölümünü oluşturur. Devlet tarafından sa- hiplenilmelerine ve denetlenmelerine rağmen,radyo ve TV istasyonları gelirlerinin bir bölümünü özel reklamcılardan elde ederler.

Yazılı medyada, resmi ve resmi olmayan denetimler oldukça güçlü- dür. Özel sektör, parti ve devlet mülkiyetinin karışımı vardır. Özel mülkiyet, gazete ve dergi yayıncılığı ile uğraşan diğer organizasyonlar ve ticari medya ile ilgili şirketleri (Lonrho, Aga Khan Grubu) içerir.

Özel şirketler özel sektördeki ticari ve sanayi teşebbüslerden çekilen reklam gelirlerine bağlı oldukları gibi ,devlet reklamlarından da gelirlerini elde ederler. Bağımsızlık sonrası dönemlerde, İngiliz ve Fransız yayıncılık

modellerinin Afrika'daki yayıncılıkta büyük etkileri olduğu yadsınamaz(Reeves,1993,s.75).

Koloncilik dönemi sonrası yayıncılık ve yazılı basında devlet müdahalesinde büyük artış gözlemlendi. Bu da Afrika yayıncılık ve yazılı medya sistemlerinin, modası geçmiş model, değer ve işlemlerden kurtulmasına yardımcı olmuştur.

Kenya'da elektronik medyadaki bazı özelleştirilme deneyimlerinden sonra, radyo ve TV, devlet mülkiyetine girdi. 1961 yılında Kenya Yayıncılık Kurumunun kuruluşu ve kurumun Temmuz 1964'de Haber ve Yayıncılık Bakanlığının sorumluluğuna girmesiyle, hükümet organı "Voice of Kenya-Kenya'nın Sesi"ne dönüştü (Roberts,1974,ss.55-56).

Elektronik medyanın hükümetin organlarına hizmet etmesi, şüphesiz faaliyetlerini bir hayli kısıtladı. Basın özgürlük sonrası dönemi boyunca devlet müdahalesiyle karşı karşıya kaldı. Bu müdahale kendini farklı biçimlerde gösterdi: Editörlerin istifaya zorlanmaları, gazetecilerin işten atılmaları, hükümetin ilanlarını geri çekmesi, (Hachten 1971 ve 1981, Barton 1979) gazete ve editörlerin saygınlıklarını sarsacak haberlere yer vermeleri gibi.

1980 sonlarında Voice of Kenya kriz dönemine girdi. Radyo reklam gelirleri maliyetleri karşılarken, TV reklam gelirleri yıllık masrafları karşılayamayacak seviyeye düştü (Heath,1988,s.101).

Kenya TV'nun özelleştirilmesi iki koldan gerçekleşti: yeni TV kanalı Kenya TV Ağı'nın yaratılması Voice of Kenya TV'nun birincisi yeniden yapılanıp ikincisi ise Kenya Yayıncılık Kurumu'na dönüşmesiyle. Kenya Televizyonu Şebekesi - KTN(Kenya Television Network)'nin çoğunluk pay sahibi Kenya'nın iktidar partisi KANU'nun Kenya Times Media Trust'ındır.

Bu kanal devlet idaresindeki Kenya Broadcasting Corporation (KBC)-Kenya Yayıncılık Kurumu ile rekabet içindedir. Kanalın 1989'da yeniden yapılanmasıyla tüm radyo ve TV'lere lisans verme yetkisi verilmişti. Bu yeniden yapılanma Nairobi'nin dışında yeni stüdyoların yapımı ve bir Japon şirketinden yayıncılık araçlarının satın alımını mümkün kıldı.

Kenya Televizyonu, MTV Avrupa ile anlaşmaya varınca popülerliği arttı.MTV Europe şirketinin büyük bir bölümünün sahibi, Kenya Times gazetesinin yayıncıları olan "Kenya Times", Media Trust'ta %45 pay sahibi

olan Maxwell Communications Corporation'ın sahibi müteveffa Robert Maxwell idi.

Kenya'daki alternatif televizyon temelde ABD kaynaklı haberler ile Nairobi'de üretilen haberler, klasik filmler ve MTV Avrupa'dan müzik programlarının bir karışımıdır (Lycett,1990,s.52). Kenya Yayıncılık Kurumu'nun program yapısı MacBride Komisyonu'nun çeşitli önerilerini ve özellikle -kültürel kimlik ve yaratıcılığı besleyen ulusal kültürel politikalar ve bu politikalarda medyanın etkisini oluşturma- (MacBride,1980,s.259-Heath,1988,s.105) önerisine uygun düşerken, haberleşmenin ticari olmayan türlerinin gelişimi için yapılan önerilere de ters düşmektedir (Heath,1988,s.105).

KAYNAKLAR:

- Boyd-Barett, Oliver (1977), **Mass Communications in Cross-Cultural Contexts:The Case of The Third World**, Milton Keynes:The Open University Press.
- Hachten, William H.(1971) **Muffled Drums:The News Media in Africa**, Ames:Iowa State University Press.
- Hachten (1981) **The World News Prism. Changing Media, Clashing Ideologies**,Ames:Iowa State University Press.
- Heath, Carla.W. 'Private sector participation in public service broadcasting:the case of Kenya', **Journal of Communication**, vol.38,no.3,ss.96-107.
- Lycett,Andrew (1990) 'Kenya turns on to music television', **African Business**,July,s.52.
- MacBride,Sean (1980) **Many Voices, One World**, Paris:UNESCO.
- Reeves,Geoffrey,(1993) **Communications and the Third World**.
- Roberts, John Stewart (1974) 'Kenya', in Sydney W.Head (ed.), **Broadcasting in Africa, A Continental Survey of Radio and Television**, Philadelphia:Temple University Press,ch.4.1.